HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מתני' כאילא ביבנה שהתירו לו א] א) (ביבנה) חכמים להיות נוטל ארבע איסרות לבהמה דקה וששה לגסה בין תם ובין בעל מום: גמ' מ"ט האי נפיש טירחיה והאי לא נפיש טירחיה: בין תם ובין בעל מום: בשלמא בעל מום משום דקא שרי ליה אלא תם אמאי דא"כ אתי למיחשדיה ואמרי האי בעל מום תם הוא והאי דקא שרי ליה משום אגרא אי הכי תם נמי אמרי בעל מום הוא והאי דלא קשרי ליה סבר כי היכי דלשקול אגריה זימנא אחריתי ב] אחד זימנא תקינו ליה רבנן תרי זימני לא תקינו ליה רבנן: מתני' ב) הנוטל שכרו לדון ב דיניו בטלים להעיד ג עדותיו ג] בטלין להזות ד ולקדש מימיו מי מערה ד] אפרו אפר מקלה אם היה כהן (א) מטמאהו מתרומתו מאכילו ומשקו וסכו ואם היה זקן מרכיבו על החמור ונותן לו שכרו כפועל ה]: גמ' מנהני מילי אמר רב יהודה אמר רב דאמר קרא 1 ראה למדתי אתכם ו] ג) וגו' מה אני ה בחנם אף אתם בחנם תניא נמי הכי כאשר צוני ה' אלהי מה אני בחנם אף אתם בחנם ומנין שאם לא מצא ז] בחנם שילמד בשכר תלמוד לומר 2 אמת קנה ומנין שלא יאמר כשם שלמדתיה בשכר כך אלמדנה בשכר תלמוד לומר אמת קנה ואל תמכור: להזות ולקדש מימיו מי מערה ח] אפרו אפר מקלה: ורמינהו ד) המקדש ו במי חטאת באפר חטאת הרי זו מקודשת אע"פ שהוא ישראל אמר אביי לא קשיא כאן בשכר הבאה ומלוי כאן בשכר הזאה וקידוש דיקא נמי דקתני הכא להזות ולקדש והתם קתני המקדש במי חטאת ובאפר חטאת שמע מינה: אם היה כהן ט] מטמאהו מתרומתו כו': איהו גופיה היכי אזיל י] לבית הפרס דרבנן דאמר רב יהודה אמר רב ה) מנפח ז אדם בית הפרס והולך ורב

רש"י

כאילא. הדר ביבנה דחסיד הוא ולא נחשד בכך: **בין.** אמר להם יא] מום קבוע והיה הוא רגיל ליטול כל שכרו: **גמ' מאי טעמא.** לדקה ד' איסרות ולגסה ששה (ב): **גסה נפיש טירחיה.** להשליכו לארץ לכפותו ולראות מומו: **אלא תם.** כי אמר להו מום עובר הוא אמאי שקיל אגרא הא לא מהני ליה מידי דמיסר קאסר ליה: **דא"כ.** דלא שקיל אגרא אתי למיחשדיה כי אמר בעל מום הוא: **תרי זימני לא תקינו ליה רבנן.** דכי הוה אמר תם הוא הוה שקיל אגריה וכי יב] מייתי ליה לקמיה כמה זימנין לא שקיל מידי הלכך ליכא חשדא: **מתני' להזות.** מי חטאת: **לקדש.** לערב אפר חטאת במים חיים אל כלי: **אפר מקלה.** יג] כשאר אפר בעלמא. כל אפר קרוי אפר מקלה: אבל אם אותו רואה בכורות או הדיין או העד או המזה והמקדש כהן וזה המוליכו עמו מעבירו במקום טומאה שאין דרך אחר יד]: (ג) **מטמאהו מתרומתו.** ומפסידו שצריך לקנות חולין ולאכול ודמי חולין יקרים מדמי תרומה שהחולין ראוין לכל ותרומה אינה ראויה אלא לכהנים: **מאכילו.** זה המוליכו טו] ומשקו וסכו: **ונותן לו שכרו כפועל.** ובגמרא [ע"ב] מפרש מאי היא שלפי מה שהוא מפסידו נותן לו: **גמ' מנא ה"מ.** דאין נוטלין שכר על הוראה ותלמוד תורה טז] שילמד: **אמת.** תורה: **הרי זו מקודשת.** אלמא יכול ליתן ו) שכר דאי לא במאי מקדש להו: **אע"פ שהוא ישראל.** ואפי' זה ז) ישראל דכהנים רגילין בהזאה ובקידוש: **שכר.** הבאת האפר שילך ממקום רחוק לירושלים להביא האפר: **ושכר מילוי.** המים מצי למישקל דאגר טירחיה שקיל (ד) ולא הכשר ח) המצוה: **כאן שכר הזאה וקידוש.** שהיא (ה) יז] היא הכשר מצוה לא שקיל: **במי חטאת.** דמשמע מילוי המים והאפר איכא לאוקמא בהבאת אפר: **היכי אזיל.** הא קעבר אנפשו לא יטמא (ויקרא כא): **בבית הפרס.** דאינו מוזהר מלילך בו: **כדרב יהודה** יח] **מנפח אדם בית הפרס והולך.** דעצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ולא באהל וכי מנפח ליה מדחיא יט] מקמיה ולא נגע ביה ומיהו בתרומה לא מצי אכיל דאמרינן בחגיגה בפרק חומר בקודש (דף כה:) בודקין לעושי פסח ואין בודקין לאוכלי תרומה וההוא בודקין מפרש התם דהך בדיקה דבית הפרס קאמר: ט) **בית הפרס שנידש.** שדשוהו בני אדם ברגליהם טהור שאי אפשר לעצם כשעורה שלא יהא נידש ברגל ובית הפרס אין בו שום ספק אלא משום עצם כשעורה דבית הפרס היינו שדה שנחרש בו קבר: **אי נמי בשאר טומאה.** טימאו להאי כהן כגון נבילות ושרצים שאינו מוזהר עליהן מליגע:

תוספות

תרי זימני לא תקינו ליה רבנן. וא"ת אכתי אמרי האי תם הוא והאי דשרי ליה לפי שאינו רוצה לטרוח פעם אחרת וי"ל שלא חייבוהו חכמים כ] לראות פעם אחרת אלא דאם ראוהו דאין יכול ליטול עליו שכר ועוד דבזה לא יחשדוהו לעולם שיתיר את האיסור כדי להנצל מטורח כא] של פעם שניה:

הנוטל שכרו לדון דיניו בטלים. והא כב] י) דתנן מכוער הדיין שנוטל שכר לדון אלא שדיניו דין מפרש בפרק בתרא דכתובות כג] (קה.) באגר י) בטלה (ו) דמוכח שרי:

מה אני בחנם כו'. וא"ת ושחד לא תקח דכתב רחמנא (שמות כג) למה לי ולאו פירכא היא דתרי מילי נינהו כדמוכח בריש פ' בתרא דכתובות (דף קה.) דבתורת אגרא היינו שכר טרחו ובתורת שוחד היינו כד] להשתדל לדונו יפה ולהפוך בזכותיה כדאמר התם אפי' לזכות את הזכאי ולחייב את החייב ואין לתמוה על דייני גזירות שבירושלים שהיו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה דבלאו טעמא דאגר בטלה דמוכח שרי התם כיון דכל עסקם היה על זה ולא היו עוסקין בשום מלאכה שעל כרחם צריכין להתפרנס ומה שנוהגין עכשיו ללמוד תורה בשכר אם אין לו במה להתפרנס שרי ואפי' יש לו אם הוא שכר בטילה דמוכח שמניח כל עסקיו ומשא ומתן שלו מסתברא לחשיב כה] מוכח יותר מקרנא דתהי חמרא ושקיל זוזא ועוד בקטנים שרי מטעם כו] שימור ושכר פיסוק טעמים כדמוכח פרק אין בין המודר (נדרים לז.):

המקדש במי חטאת ואפר חטאת הרי זו מקודשת אע"פ שהוא ישראל. פי' הקונטרס דחוק שפירש דנקט אע"פ שהוא ישראל כז] דכהנים רגילים בהזאה ובקידוש ואומר ר"י דעיקריה נקט משום רישא דקתני כח] ברישא פ"ב דקידושין (דף נח.) המקדש בתרומה ומעשרות ובמתנות במי חטאת ואפר חטאת כו':

היכי אזיל לבית הפרס דרבנן דאמר רב יהודה כו'. משמע כט] על ידי ניפוח שרי לילך להעיד אבל מ"מ טמא הוא כדקתני מטמאהו מתרומתו וקשיא מכאן לפירושו ר"ת דמפרש דניפוח מועיל לכל דבר משום דקשיא ליה אהא דאמרינן בפסחים בפ' האשה בסופו (דף צב.) ט) בית הפרס לא העמידו דבריהם במקום כרת כדתנן (ז) במס' אהלות (פי"ח מ"ד) ושוין שבודקין לעושי פסח ואין בודקין לאוכלי תרומה מאי בודקין אמר רב יהודה מנפח כו' והשתא מאי קאמר מאי בודקין והלא הבדיקה מפורשת שם במשנה דקתני סיפא ולנזיר ב"ש אומרים בודקין וב"ה אומרים אין בודקין כילד הוא בודק מביא את העפר שהוא יכול להסיטו ונותן לתוך ל) (ח) מ) כפה שנקביה דקין אם נמצא שם עצם כשעורה טמא ועוד דמשמע דוקא לעושי פסח מהני ניפוח והא אפי' לשאר מילי נמי מהני כדאמר בפ' בכל מערבין (עירובין ל:) לא] נ) לכהן בבית הקברות דאמר רב יהודה כו' ואומר ר"ת דלא גריס מאי בודקין אלא גרס אמר רב יהודה כו' ומילתא באפי נפשה היא ומועיל ניפוח לכל דבר אבל בדיקה לב] של משנה לא מהניא בשום מקום אלא לעושי פסח ויש לפרש הא דשמעתין לפירוש ר"ת דמטמאהו מתרומתו היינו שהולך בלא ניפוח והכי קאמר היכי אזיל ומשני בבית הפרס דרבנן דאמר רב יהודה כו' מדרב יהודה קא מייתי לג] דמורי דאיסור בית הפרס לאו דאורייתא אלא מדרבנן (ט) משרו לכל דבר בניפוח לד] כן פירש"י ס) (וכן) בסוף פ"ב דכתובות (דף כח:) גבי אלו נאמנין להעיד בגדלן מה שראו בקטנן ולפי זה היה מותר בלא ניפוח בכל מצות כמו להעיד וקשיא דלא משמע הכי בפ' מי שהוציאוהו (עירובין מז.) מדנקט ללמוד תורה ולישא אשה ולדון ולערער בין העובדי כוכבים מפני שהוא כמציל מידם משמע דוקא הני שהן מצות לה] כדמשמע במגילה (דף כז.) דאמרינן ללמוד תורה ולישא אשה שאני דאמר לו] גדול תלמוד תורה כו' לישא אשה לא לתהו בראה כו' או משום כבוד הבריות כדאמר בפ' מי שמתו (ברכות יט:) וי"ל דלעולם ה"ה לכל המצות והא דנקט ללמוד תורה משום דפליגי התם היכא דמוצא ממי ללמוד ולישא אשה נקט אע"פ שמוצא אשה בא"י ובשאלתות דרב אחאי מתיר ליטמא בבית הפרס לכל המצות כמו לצאת לקראת מלכים ומפרשים מה חילוק (י) בין נזיר ועושה פסח לשאר מצות דלענין פסח הולך וטהור ע"י ניפוח ולשאר מצות הולך וטמא משמע דרוצה לומר דלכל דבר בעינן ניפוח ומ"מ לז] ע) שמא לכל דבר חוץ מפסח ודבר תימה הוא בהביא דברכות שמותר לילך עם האבל דרך בית הפרס לכבוד האבל מה כבוד לח] שהולך ומנפח אחריו וצריך האבל להמתינו לכל פסיעה ושמא רוצה לומר השאלתות לט] כל שאר המצות בלא ניפוח נמי שרי והביא דבכל מערבין אי מערבין לדבר הרשות מיירי ע"י ניפוח ואי אין מערבין אלא לדבר מצוה מיירי אפילו בלא ניפוח ולפר"ת קשיא לרבי מהביא דחגיגה פרק בתרא (דף כה:) דאמרינן התם מודים בית שמאי ובית הלל שבודקין לעושי פסח (כ) מאי בודקין אמר רב יהודה כו' מנפח אדם כו' לעושי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת לאוכלי תרומה העמידו דבריהם במקום מיתה משמע בהדיא מ] פ) כדמסיק לו להפסיק במילתיה דרב יהודה דקאי אמתני' דאי לא גרסינן מאי בודקין לא היה לו להפסיק במילתיה דרב יהודה ונראה לרבי דגרסינן מאי בודקין ובדיקה המפורשת מא] לאחר שעבר (ל) לכל דבר אבל

מסורת הש"ס

א) [ליתא במשנה שבמשניות], ב) כתובות קה. קדושין נח:, ג) [נדרים לז.], ד) [קדושין נח.], ה) עירובין ל: כתובות כח: פסחים צב: ברכות יט: נדה נז. מ"ק ה: חגיגה כה:, ו) נ"ל ליטול כו' מקדש לה, ז) נ"א יזה לי"ק, ח) [שכר יעב"ץ], ט) מכאן שייך לע"ב, י) נ"ל דתניא, כ) בטלה דלא מוכח אבל דמוכח שרי מהרש"א והל"ק מוחק תיבת דמוכח וגורס באגר בטלה שרי, ל) [וע"ע בתוס' ד"ה בודקין], מ) ס"א כברה, נ) נ"ל מערבין לכהן בבית הפרס דאמר כו' לי"ק, ס) נ"ק מ"ז, ע) נ"ל טמא לי"ק, פ) נ"ק מדפסיק במילתיה דר"י דגרסינן מאי בודקין דאי אמתני' קאי ול"ג מאי בודקין לא היה לו כו' לי"ק,

תורה אור השלם

1. רְאֵה לִמַּדְתִּי אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים כַּאֲשֶׁר צִוַּנִי יְיָ אֱלֹהָי לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּקֶרֶב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: דברים ד ה

2. אֱמֶת קְנֵה וְאַל תִּמְכֹּר חָכְמָה וּמוּסָר וּבִינָה: משלי כג כג

הגהות הב"ח

(א) במשנה וטמאהו מתרומתו: (ב) רש"י ד"ה מ"ט וכו' ששה הס"ד ואח"כ מ"ה האי גסה: (ג) ד"ה אבל וכו' דרך אחר וטמאהו: (ד) ד"ה ושכר מילוי וכו' ולאו היא הכשר המצוה: (ה) ד"ה כאן וכו' שהיא הכשר המצוה כצ"ל ותיבת היא נמחק: (ו) תוס' ד"ה הנוטל וכו' באגר בטלה דלאו מוכח דלא שרי אלא באגר בטלה דמוכח הס"ד: (ז) ד"ה היכי אזיל וכו' במס' אהלות. נ"ב בפ' בתרא וע"ש מ"ש הר"ש פירשתו: (ח) בא"ד לתוך כברה שנקביה דקין וממחה אם נמצא וכו' בפרק בכל מערבין ולכהן בבית הפרס דאמר ר' יהודה וכו' ואומר ר"ת דלא גרסי' מאי: (ט) בא"ד מדרבנן ושרי לכל דבר וכו' שהן מצות גדולות כדמשמע במגילה: (י) בא"ד מה חילוק יש בין וכו' ומ"מ טמא וכו' מה כבוד יש שהולך: (כ) בא"ד מודים ב"ש וב"ה שבודקין לעושי פסח ואין בודקין לאוכלי תרומה מאי בודקין אמר רב יהודה מנפח אדם כו' והדר קאמר לעושי פסח לא העמידו וכו' במקום מיתה והדר מיבעיא להו בדק לפסחו מאי שיאכל בתרומתו כו' ואי אבדיקה דמתני' קאי ולא גרסינן מאי בודקין לא היה לו להפסיק כצ"ל ותיבות משמע בהדיא כדמסיק לו להפסיק במילתיה דר' יהודה נמחק: (ל) בא"ד לאחר שעבר ומועיל לכל דבר:

שיטה מקובצת

א] על תיבת ביבנה נרשם עליו קו להורות כי ראוי למחקו: ב] אחריתי אמרי חד: ג] עדותיו בטלה: ד] מערה ואפרו אפר מקלה ואם היה כהן ומטמאהו מתרומתו מאכילו ומשקהו וסכו: ה] כפועל ס"א בטל: ו] אתכם חקים ומשפטים כאשר צוני ה' אלהים מה אני: ז] מצא ללמוד בחנם: ח] מערה ואפר אפר: ט] ומטמאהו מתרומתו כו'. ס"א וכהן גופיה היכי אזיל ומטמא הא קאי בלאו: י] אזיל בבית הפרס דרבנן כדרב יהודה דאמר רב יהודה אמר שמואל מנפח: יא] להם תם בין אמר להם בעל מום קבוע היה הוא: יב] וכי הוו אייתי ליה תו לקמיה כו' לא הוה שקיל מידי: יג] מקלה כלומר אפר בעלמא: יד] אחר לילך וטמאתו והד"א: טו] המוליכו ומשקהו: טז] תורה שמלמד הס"ד: יז] שהיא הכשר מצוה לא: יח] יהודה דאמר מנפח: יט] מדחיא ליה מקמיה: כ] חכמים לראותו פעם אחרת אלא דאם ראוהו אין יכול ליטול: כא] מטורח ראיה פעם שניה: כג] דכתובות דההוא באגר בטלה דלא מוכח אבל באגר בטלה דמוכח שרי הס"ד: כד] היינו כדי להשתדל כו' להפך בזכותיה: כה] דחשיב בטלה דמוכח: כו] מטעם שכר שימור: כז] ישראל אע"ג דכהנים: כח] דקתני בסוף פ"ב דקדושין: כט] משמע הכא על: ל] לתוך כברה שנקביה דקין וממחה את: לא] בכל מערבין מערבין לכהן בבית הפרס דאמר: לב] שבמשנה לא: לג] מייתי ראיה לאיסור: לד] ובבית אנו בודקין לעושי פסח: לה] דאמר מר גדול: לו] מצות חשובות כדמשמע: לז] ומ"מ שמא לכל: לח] כבוד הוא שהולך ומנפח הולך ומנפח אחריו: לט] השאלתות לדשאר המצות: מ] בהדיא מדמסיק הכי בתר מילתיה דר' יהודה דאבדיקה דרב יהודה קאי ולא אמתני' דאי לא גריס מאי בודקין: מא] המפורשת במשנה לאחר:

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ג מהל' בכורות הלכה ז סמג עשין רי טוש"ע י"ד סימן שיג סעיף ה:

כג ב מיי' פכ"ג מהל' סנהדרין הלכה ה טוש"ע ח"מ סימן ט סעיף ה:

כד ג טוש"ע ח"מ סי' לד סעיף יח בהג"ה:

כה ד מיי' פ"ז מהל' פרה הלכה ג:

כו ה מיי' פ"א מהל' ת"ת הלכה ז טוש"ע י"ד סימן רמו סעיף ו [וסי' רמו סעיף ה]:

כז ו מיי' פ"ה מהלכות אישות הלכה ג:

כח ז מיי' פ"ו מהלכות קרבן פסח הל' ח:

מוסף רש"י

להזות. על הטמא, **ולקדש.** מי חטאת כשנותן האפר במים קרי קדושה (קדושין נח:). **מי מערה.** סרוקים הם (שם). **אפר מקלה.** כלומר סתם אפר שבא מן הקלוי באש (שם). **בשכר הבאה.** האפר ממקום למקום, ושכר מילוי המים, דמילתא דטירחא היא ורחמנא לא רמיא עליה ושרי למשקל אגרא ומקודשת (שם). **בשכר הזאה וקידוש.** דליכא טירחא ושכר לימוד מצוה הוא נוטל והתורה אמרה ראה למדתי אתכם וגו' כאשר צוני וגו', מה אני בחנם אף אתם בחנם (שם). **דיקא נמי.** דמתניתין (דקדושין) לאו אהזאה וקידוש קאי, דקתני מי חטאת ואפר חטאת, שעדיין אינן מעורבין (שם). **לבית הפרס דרבנן.** דלא מטמא אלא מדרבנן, והוא שדה שנחרש בה קבר וחשו חכמים שמא לדלדו כלי המחרישה את העצמות והדורס עליהן מסיטן, ועצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ולא באהל (ברכות יט:). כדתנן (אהלות פי"ז מ"א) החורש את הקבר הרי זה עושה בית הפרס מלא מענה מאה אמה, וגזור רבנן שמא כתתה מחרישה את העצמות ופיזרתן באורך המענה ויש לכן עצם כשעורה ויעבור ויסיטנו, ועצם כשעורה מטמאה במגע ובמשא דהיינו היסט (פסחים צב:) ואוקמו רבנן כל סביבות הקבר מאה אמה בספק טומאה (נדה נז.) שכך שיערו שהמחרישה מוליכת את עצמות המת (כתובות כח:). בית הפרס, חצי מענה תלם אחד של מאה אמה (מו"ק ה:) או: לשון דבר שבור ופרוס על שם שנפרסו העצמות (נדה נז.). **מנפח אדם בית הפרס והולך.** בנפיחה ואם יש עצם כשעורה רואהו ונשמט ממנו (חגיגה כה:) **דבשר ליכא** ועצם כשעורה לא מטמא אלא במגע ובמשא, הלכך מנפח כדי שלא יגעו רגליו בו והולך (נדה נז.) דכולה ספיקא משום עצמות היא ועצמות בלא בשר אינו מטמא באהל וכשמנפח לפני רגליו אם יש שם עצם גדול נראה מאליו ועצם קטן נראה בנפיחה ואינו מסיטו ברגליו (עירובין ל:) וסומך על כך שאם יש עצם רואהו, ואע"ג דמאהיל לא חיישינן, דאין עצם כשעורה מטמא באהל עד דאיכא שדרה או גולגולת שלמה או רוב בנין או רוב מנין (כתובות כח: וכעי"ז פסחים צב:) **דלאו דאורייתא** הוא לא הוין מזלזלין ביה כולי האי למיסמך אנפיחה, וכן בדיקה לעושה פסח אישתרי ולא לאוכלי תרומה, כדאמרינן בחגיגה (ברכות יט:).

רבינו גרשום

כאילא. שהתירו לו מפני טרחו: מ"ט. ד' לדקה וששה לגסה: האי. גסה נפיש טרחא למיבדקה: דאם כן. דאילא שקיל נמי אתם: אתי למיחשדיה. כי היכי דלשקול ביה אגרא זימנא אחרינא כשחוזר ויפול בו מום אחר: תרי זימני. למשקל אגרא בחדא בהמה לא תקינו ליה ולא אתו למיחשדיה: ולקדש. ליתן מים באפר חטאת: אם היה כהן. הדיין או העד: ומטמאהו מתרומתו. שמוליכו לעירו ובדרכו יש טומאה ומעבירו שם ומטמאהו ומפסידו מלאכול בתרומה ויש לו הפסד בדבר שאם היה טהור היה אוכל תרומה שדמיה קלין ועכשיו צריך לקנות חולין שהן ביוקר בשביל שמפסידו בכך יש להאכילו ולהשקותו ולסוכו ושכר זה מותר: המקדש. את האשה במי חטאת ואפר חטאת אלמא דמצי למתהני מינייהו: בשכר הבאת מים ומילוי. מצי לקדושי: בשכר הזאה וקידוש. לא: איהו גופיה. הכהן היכי אזיל במקום טומאה הא קאי בלאו: מנפח אדם בית הפרס והולך. הני מילי לעושי פסח דלא העמידו דבריהם במקום כרת אבל לענין תרומה העמידו דבריהם